

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Hudák Katalin
Tiszadobi Természetvédők Egyesülete, Tiszadob
Panyola, 2012

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

A fontosabb kultúrnövények gécenctrumai

 A gécenctrum területi kiterjedése

 ríz A növény grafikája a térképen található

KÖZÉP-AMERIKAI:

kukorica, napraforgó, babfajok, édesburgonya, gyapot, szizálkender, paprika, dohány, kakaó, tökfajok.

MEDITERRÁN:

kemény vagy süveges búza és más búzafajok, nagyszemű borsó- és lencsefajok, herefajok, Beta-répák, olajfa, szelídgesztenye, karalábé, bimbóskel, káposzta, nagyszemű lenfajták, szőlő.

DÉLNYUGAT-ÁZSIAI:

egyszemű búza, közönséges búza, kétsoros árpa, zabfajok, rozs, lucerna, birs, körte, mandula, dió, őszibarack, szilva, cseresznye, meggy.

KELET-ÁZSIAI:

hatsoros árpa, zab, kölesfajták, babfajok, kínai káposztafajok, retek, szója, teacserje, tojásgyümölcs, uborka, őszibarack, mangó, alma, körte- és cseresznyefajták.

ETIÓPIA KÖRNYÉKI:

búzafajok, toklászos árpa, etiópiai zab, szezám, koriander, majoránna, cirok, kávé, datolyapálma.

INDIAI:

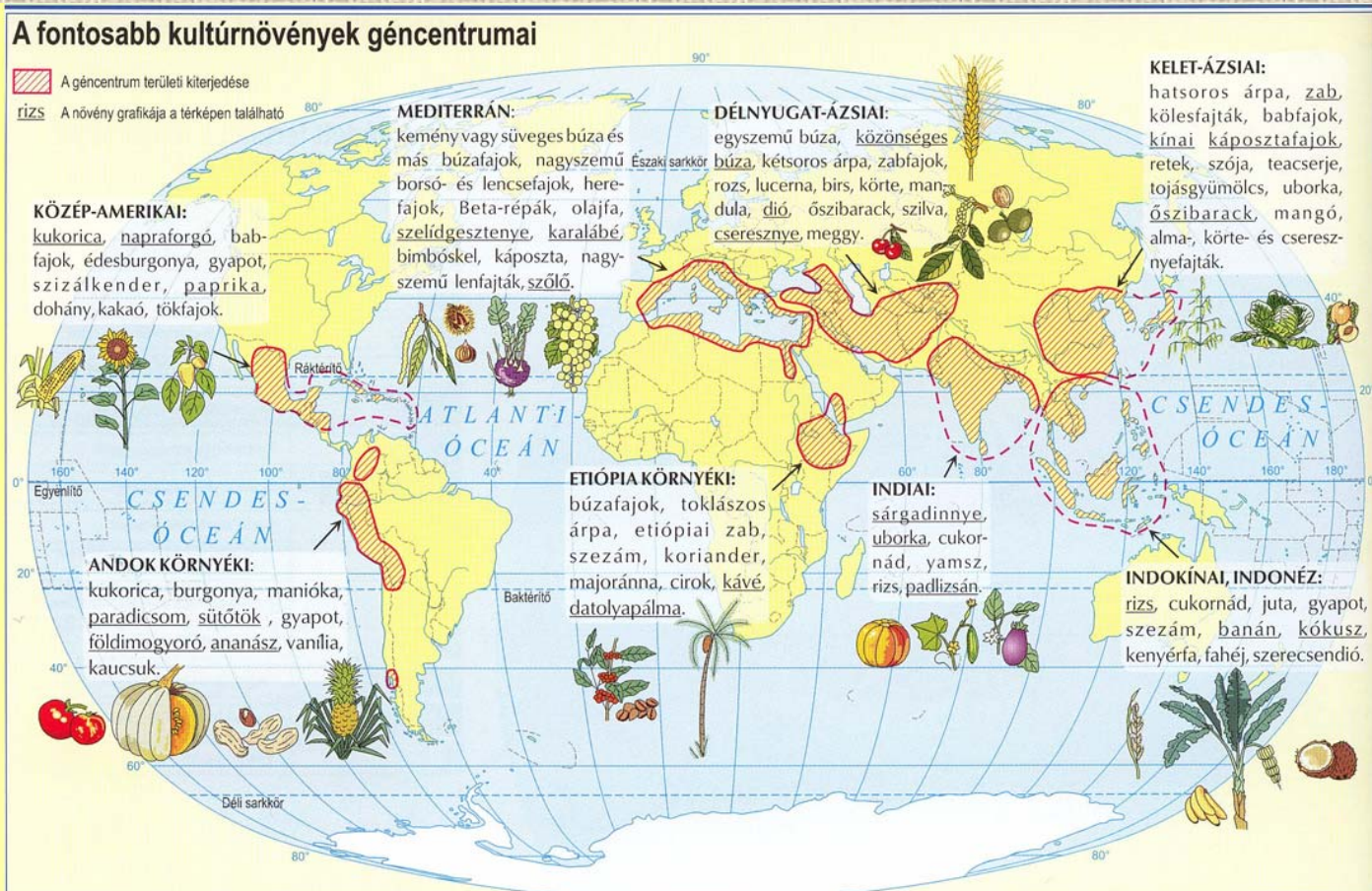
sárgadinnye, uborka, cukornád, yamsz, rizs, padlizsán.

INDOKINAI, INDONÉZ:

rizs, cukornád, juta, gyapot, szezám, banán, kókusz, kenyérfa, fahéj, szerecsendió.

ANDOK KÖRNYÉKI:

kukorica, burgonya, manioka, paradicsom, sütőtök, gyapot, földimogyoró, ananász, vanília, kaucsuk.

Kultúrnövények elterjedése

-nagy birodalmak

-tengeri kereskedelem

-hadjáratok

-gyarmatosítás

Kultúrnövények: azok a növényfajok, amelyeket tervszerűen termesztene, nemesítene. Vadon termő ősüktől különböznek. Az elterjedésüket szolgáló adottságaik többnyire hiányosak. Termésük, levelük, gumójuk nagyobb, mint vadon élő ősüké, a kártevőkkel, szárazsággal, faggal szemben érzékenyebbek azoknál.

Kultúrnövények gécenctrumai: a Föld olyan területei, ahol a kérdéses növények nagy formagazdagságban fordulnak elő.

© Cartographia, Bp.

Forrás: Földi környezetünk atlasza, Cartographia, 2004

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Kárpát-medence

- másodlagos
génközpont
- mozaikosság
- nagy variabilitás

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

2000 éves múlt

Őshonos fajta

Tájfajta

Honosult fajta

Fajtakör

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Tájfajták uralma

Új, nemesített
fajták

Fajtaösszetételt
befolyásolják

-termőképesség

-igények

-technológia

-divat

-politika

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

**Ártéri gyümölcsösök
jelentősége**

-fajgazdag

**-genetikailag
változatos**

**-ősi gazdálkodási
forma őrzője**

**(A XVII. szd.-ban a Tisza
és Szamos menti
települések jelentős része
almával, dióval, aszalt
gyümölcsökkel adózott a
Bethleneknek)**

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Fajtagazdagság

**Amíg termesztjük,
addig őrizzük!**

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

ALMÁK

Apró piros alma - 1590
Boldog asszony almája - 1667
Borízú alma – 1590
Bonaburuttya - 1643
Édes alma - 1591
Fontos alma - 1632
Kormos alma - 1667
Hegyes alma - 1590
Darás alma - 1667
Leány-csecsű alma - 1590
Selyem alma - 1667
Szentiványi alma - 1667
Telelő alma - 1590

KÖRTÉK

Árpával érő körte - 1590
Bergamot körte - 1632
Búzával érő körte - 1667
Császár körte - 1667
Hosszúszárú körte - 1590
Kármán körte - 1636
Kásás körte - 1529
Leves körte - 1590
Macskafejű körte - 1667
Mézes körte - 1422
Nágovics körte - 1667
Vörösbélű körte - 1667

Fajtanevek

első említések

Bereczky Máté
1875-ben több
mint 1200 fajtát írt
le

Mai engedélyezett
fajták száma 400

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

	Panyola	Fgyarmati j.	Fehérgy.	Kisar
Alma	3 705	80 879	5 154	7 743
Körte	753	10 099	1 032	368
Birs	100	4 300	785	72
Naspolya	-	99	2	-
Cseresznye	42	1 513	198	28
Meggy	52	8 042	562	178
Őszibarack	11	1 103	165	23
Kajszi	47	1 599	319	45
Szilva	21 058	177 253	13 022	11 411
Ringló	6	1 048	128	21
Dió	2 501	29 100	1 063	7 634
Mogyoró	29	4198	76	3 264
Mandula	-	21	12	-
Gesztenye	7	219	26	-
Eper	252	4914	818	16
Összesen	28 563	324 387	23 362	30 803

-Sokféleség
-Számosság
(statisztika:1935)

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Mai örökségünk

**-7760 génbanki
tétel (2010)**

**-régi porták,
szórványban lévő
gyümölcsösök
fajtaváltozatai**

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Vértisztító (magas K tartalom)

Emésztést segítő

Koleszterin és
vérnyomáscsökkentő

A sokféleségen túli
értékek

-ellenállóképesség

-nemesítési forrás

-beltartalmi érték

táplálkozásélettani
hatások

-színes
felhasználhatóság

-tájszabvány

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Veszélyek

-ismeret hiánya

-kiöregedés

-élőhelyek
megszűnése

-elárasztás

-felhagyás

-kiszárítás

-kivágás

-divat

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

A megőrzés
lehetőségei

-közösségi kertek

-tanösvények,
„gyümölcsutak”

-kiállítások

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

**A megőrzés
lehetőségei
-kiadványok**

**-feldolgozás
segítése,
termékfejlesztés**

**-turisztikai
programok**

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

**A megőrzés
lehetőségei**

-fesztiválok

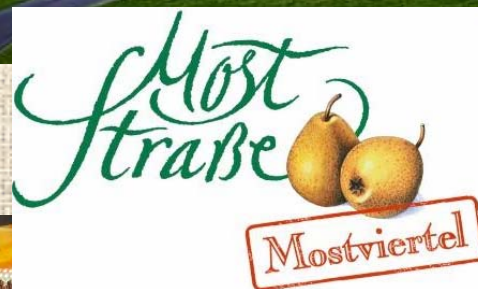
-helyi piac

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

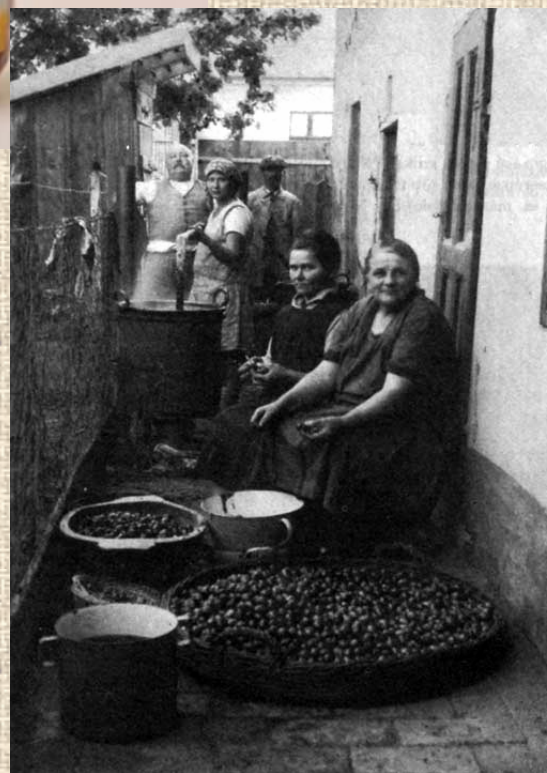

Tapasztalatok – a
szomszédságban

....

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Helyi termék
előállítás feltételei

4/2010. (VII.5) VM
rendelet

Kistermelői
rendelet

-friss gyümölcs, lé
-aszalvány, lekvár

Falusi
vendégasztal

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Gyümölcsösök újraélesztése

- megfelelő fajták és alanyok
- tolerancia
(betegségek,
kártévők, ártéri
viszonyok
- ápolási munkák
(metszés, védelem,
stb.)

A hagyományos gyümölcsfajták megőrzése és hasznosítása

Köszönöm a figyelmüket!